

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
Perjantai 18.9.2026 klo 09.30
HE 63/2026 vp / Asiantuntijapyyntö

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Yleistä

LSKL kannattaa esityksessä ehdotettua uutta lakia lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä. LSKL pitää erittäin tärkeänä esityksen tavoitetta turvata lapsen edun toteutumista rikosprosessissa erityisesti vakiinnuttamalla moniammatillinen yhteistyö pysyväksi osaksi OiPsy-yksiköiden toimintaa. Esitys voi parantaa lapsen edun ja oikeuksien toteutumista rikosprosessissa.

LSKL kannattaa ehdotettua lain soveltamisalaa, joka olisi laajempi kuin voimassa olevan seri-lain (1009/2008) soveltamisala. Soveltamisala laajenisi kaikkiin alaikäisiin terveydentilasta ja kehityksestä riippumatta, uhrien lisäksi yksikön tukea voisi pyytää myös alle 18-vuotiaiden epäiltyjen ja todistajien osalta, yksikön tehtävät laajenisivat koskemaan muitakin kuin seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksia, myös rajavartioviranomainen voisi esitutkintaviranomaisena esittää pyynnön yksikölle ja lakia sovellettaisiin rikosten lisäksi myös rikollisiin tekoihin (kun teosta epäilty on alle rikosvastuuiän).

LSKL kannattaa säännöstä yksiköiden tehtävistä. Pidämme tärkeänä, että Barnahus-hankkeessa tehty kehittämistyö ja aikaansaadut hyvät käytännöt säilyvät osana yksiköiden toimintaa. Esitämme alla tarkemmat huomiomme koskien yksikön tehtäviä liittyen yhteenvedon laatimiseen, tutkimuksen tekemiseen ja kuulustelussa avustamiseen sekä vaativiin huoltoriitoihin.

LSKL kannattaa esityksessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) ehdotettuja ohjaukseen, yhteistyöhön ja osaamisen kehittämiseen liittyviä tehtäviä. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle vuonna 2023 antamissaan loppupäätelmissä suositellut, että Suomi varmistaa oikeusperustan monialaisten ja lapsiystävällisten Barnahus-palvelujen koordinoinnille.¹

THL:lle ehdotettu valtakunnallinen yksiköiden ohjaaminen voi muun muassa parantaa alueellista yhdenvertaisuutta. LSKL pitää tärkeänä, että THL seuraa ja ohjaa esimerkiksi moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoonpanon muodostamisessa noudatettavia periaatteita (esimerkiksi sitä, milloin asiantuntijaryhmän kokoonpanoon tulisi kuulua sosiaalihuollosta nimenomaan lastensuojelun asiantuntija).

Huomioiden tiedon ja tutkimuksen lisääntyminen lapsiin kohdistuvasta väkivallasta (ml. henkinen väkivalta) sekä sen vaikutuksista, LSKL pitää tärkeänä myös THL:lle ehdotettua tehtävää kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta sekä lasten kanssa työskentelevien osaamisen kehittämisestä.

LSKL kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, ettei esityksessä soveltamisalan laajenemisen arvioida kuitenkaan juurikaan lisäävän yksiköiden asiakasmääriä (s. 29–30 ja 31) eikä THL:lle ehdoteta tehtävien hoitamiseksi lisää määrärahaa (s. 30–31). Pidämme hyvin tärkeänä, että lain vaikutuksia ja toimivuutta seurataan ja resurssien riittävyyttä arvioidaan lain voimaantulosta lähtien.

Yhteenvedon laatiminen, tutkimuksen tekeminen ja kuulustelussa avustaminen

Esityksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 51) yksikkö käyttäisi yhteenvedon laatimiseen tähän tarkoitukseen laadittua yhteenveto lapsen taustatiedoista –lomaketta (entiseltä nimeltään LASTA-lomake) tai jotakin muuta tietojen seulonnan mallia.

LSKL yhtyy lapsiasiavaltuutetun lausunnossa² esitettyyn huomioon siitä, että yksiköissä olisi esityksessäkin todetun yksiköiden toimintojen yhdenmukaistamistarpeen vuoksi perustellumpaa käyttää yhdenmukaista yhteenvetolomaketta (esim. yhteenveto lapsen taustatiedoista –lomaketta, jota Poliisihallitus suosittelee). LSKL pitää tärkeänä arvioida – ja mahdollisesti selkeyttää lain perusteluissa –, voisiko esimerkiksi THL määrätä/vahvistaa yksiköissä käytettävän yhdenmukaisen lomakkeen.

Ehdotetun 2 §:n 2 kohdan mukaan yksikön tehtävänä olisi sellaisen lapsen kohdalla, jonka epäillään joutuneen rikoksen uhriksi, jota epäillään rikoksesta tai jota on tarpeen kuulla rikoksen todistajana, esitutkintaviranomaisen, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä tehdä lapselle lääketieteellinen ja oikeuslääketieteellinen tutkimus sekä mainitun viranomaisen pyynnöstä avustaa lapsen kuulustelun suunnittelemisessa tai toteuttamisessa.

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (2023), kohta 23(a). CRC/C/FIN/CO/5-6. Epävirallinen suomennos saatavilla ulkoministeriön verkkosivuilla [https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+\(1\).pdf/](https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+(1).pdf/).

² Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä, 4.9.2026.

LSKL huomauttaa, että ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin mukainen yksikön tiedonsaantioikeus ei koskisi sellaista lasta koskevia tietoja, jota epäillään rikoksesta tai jota on tarpeen kuulla rikoksen todistajana (ehdotettu 4 § 2 mom.).

Esityksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 59) näiden lasten osalta kyse olisi lähinnä avustamisesta lapsen haastattelemisessa, minkä vuoksi esityksessä ei ehdoteta, että yksiköllä olisi tiedonsaantioikeutta myös lapsiepäiltyjä tai –todistajia koskeviin tietoihin. Lisäksi perusteluissa tuodaan esiin niitä tiedonsaantioikeuksia ja –mahdollisuuksia, joita poliisilla joka tapauksessa näissä tilanteissa on.

LSKL katsoo, että vaikka rikoksesta epäiltyä lasta tai todistajana kuultavaa lasta koskevat yksikön tehtävät liittyisivät lähtökohtaisesti lapsen haastattelemisessa avustamiseen, olisi perusteltua avata esityksessä asiaa myös tutkimuksen tekemisen näkökulmasta, mikä 2 § 2 kohdan nojalla koskee myös epäiltyjä ja todistajia.

Keskusliiton näkemyksen mukaan esityksestä ei myöskään ainakaan nimenomaisesti ilmene lapsen edusta lähtevää perustetta rajata yksikön tiedonsaantioikeutta samaa tehtävää suorittaessaan riippuen siitä, missä asemassa lapsi on rikosepäilyn selvittämisessä. LSKL katsoo, että yksikölle välttämätöntä tiedonsaantioikeutta olisi syytä arvioida vielä siitä näkökulmasta, miten/millaisin tiedoin yksikkö lapsen etua parhaiten turvaavalla tavalla voi avustaa esimerkiksi rikoksesta epäillyn lapsen kuulustelun suunnittelussa tai toteuttamisessa.

Vaativat huoltoriidat

LSKL pitää erittäin tärkeänä esityksen tavoitetta siitä, että lapsen oma kokemus hänen huoltoonsa, asumiseensa ja tapaamisoikeuteensa liittyvistä seikoista pystyttäisiin nykyistä paremmin selvittämään huoltoriitojen yhteydessä.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain uudistamista koskevan arvioinnin (2026) mukaan lapsen osallisuus tuomioistuinprosessissa ei juurikaan ole vahvistunut. Arvioinnin mukaan haastateltavat arvioivat, että erityisesti vaikeissa huoltoriidoissa mahdollisuus hyödyntää oikeuspsykologeja lapsen kertomuksen arviointiin voisi parantaa lapsen osallisuutta.³

Esityksessä ehdotetaan (lain 2 §:n 6 kohta), että yksikön tehtävänä olisi tarjota lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:ssä tarkoitettujen nk. olosuhdeselvitysten tekijöille koulutusta ja tukea lapsen omien toivomusten ja mielipiteen selvittämiseksi mainitun lain 11 §:n mukaisesti.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 55) yksiköt eivät itse selvittäisi lapsen mielipidettä huoltoriidoissa, vaan kyse olisi olosuhdeselvityksiä tekevien hyvinvointialueiden työntekijöiden kouluttamisesta ja tukemisesta lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämisessä. Edelleen perusteluissa todetaan (s. 56), että yksikkö voisi tukea olosuhdeselvityksen tekijöitä esimerkiksi sen selvittämisessä,

³ Järvikangas, I., Ohtonen, M. & Toivonen, V., Lapsenhuoltolain vuoden 2019 uudistuksen seuranta. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 79/2026. S. 215–216.

<https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/lapsenhuoltolain-vuoden-2019-uudistuksen-seuranta/>

minkälaisena lapsi itse kokee suhteensa kumpaankin huoltajaansa ja millaisten asumis- ja muiden järjestelyjen hän itse kokisi parhaiten edistävän omaa hyvinvointiaan. Tuki olisi käytännössä konsultaatiota yksittäistapauksissa, ja sitä voitaisiin toteuttaa myös osallistumalla vaativien ero- ja huoltoriitojen työryhmiin.

Kuten esityksessäkin todetaan (s. 27), selvityksessä vaativista erotilanteista (2025) suositeltiin, että yksiköiden työtä ohjaavan lain uudistamisen yhteydessä mahdollistetaan, että yksiköiden työ voi kohdistua myös vaikeimpiin huoltoriitoihin ja että kaikista vaativimmissa erotilanteissa lasten kuuleminen keskitetään kyseisille yksiköille, vaikka kyse ei olisikaan lapseen kohdistuvan rikoksen selvittelystä.⁴

LSKL huomauttaa, että ehdotetun lain 4 §:n mukainen tiedonsaantioikeus kattaa 2 §:n 1–4 kohdassa tarkoitetut tehtävät. Yksiköllä ei siis olisi tiedonsaantioikeutta salassa pidettäviin tietoihin vaativiin huoltoriitoihin liittyvää 2 §:n 6 kohdassa säädettyä tehtävää suorittaessaan. Konsultoinnin tulisi siis tapahtua niin, ettei asiakasta pysty tunnistamaan luovutetuista tiedoista.

LSKL pitää ehdotettua tehtävää lapsen etua ja osallisuutta edistävänä verrattuna nykytilaan. Toteamme kuitenkin, että ehdotettu ratkaisu herättää kysymyksiä siitä, kuinka kattavasti ja millä tarkkuudella yksiköt tosiasiallisesti pystyvät käytännössä tukemaan selvitysten tekijöitä lapsen omien toivomusten ja mielipiteiden selvittämiseksi.

⁴ Vaitomaa, J., ym., Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä : Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:12. S. 139. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4237-0>